16.

DISSERTATIO METAPHYSICA
DE
EXISTENTIA DÆMONUM

Quam

ADJUVANTE DEO

In florentiſſimo Gymnaſio Ulmenſi

Placidæ Eruditorum diſquiſitioni modeſte

Subjiciunt

PRÆSES

M. JOH. GEORGIUS Span,

Philoſoph. Primæ P. P.

ET

RESPONDENS

JOH. DANIEL Reutte,

Ulmenſ. Philoſoph. Stud.

Ad d. 30. Septembr. Anno M DCC XXI.

H. L. Q. C.

ULMÆ,

Literis CHRISTIANI ULRICI WAGNERI.

18

58700 (18)

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

VIRIS
IN INCLUTA ET LIBERA S. R. IMP.
REPUBLICA ULMENSI

PER-ILLUSTRIBUS MAXIME GENEROSIS, MAGNIFICIS, PRUDENTISSIMIS PATRIÆ PATRIBUS.

DN. CHRISTOPHORO ERHARDO Schad à Mittel-Bibrach. DN. MARCO CHRISTOPHORO LIB. BARONI de Welſer.	Duum Viris, Rerumque Eccleſiaſticarum Directoribus Supremis, Viris Eminentiſſimis.

DN. RAYMUNDO Krafft à Delmenſingen, Conſuli meritis in Rempublicam maxime conſpicuo.

DN. THEODORO AUGUSTO Schad à Mittel-Bibrach, Viro Conſulari de Patria longe meritiſſimo.

DN. ALBERTO Cramer, Dicaſterii Secretioris & Eccleſiaſtici, Superiorisque Judicii Aſſeſſori Ampliſſimo.

DN. CHRISTOPHORO LAURENTIO Welſer, Superioris Judicii Aſſeſſori, & Ærarii publ. Quæſtori Graviſſimo.

DN. JOHANNI JACOBO Schad à Mittel-Bibrach, Superioris Conſilii Aſſeſſori. DN. CHRISTOPHORO HENRICO Beſſerer à Thalſingen. DN. WALTHERO HENRICO Kolb, Superioris Judicii Aſſeſſori.	Ædilitii Sacri Præfectis Splendidiſſimis.

Ut

Ut &

VIRIS

MAXIME VENERANDO, PLURIMUM REVERENDIS, AMPLISSIMIS, SPECTATISSIMIS.

DN. M. DANIELI Ringmacher, Rever. Miniſt. Seniori Conſiſt. Matrim. Aſſeſſori, Gymnaſiique Scholarchæ Graviſſimo.

DN. M. JOHANNI Frick, S. S. Theol. P. P. Celeberrimo, Miniſtro Verbi Divini in S. Templo, animæque meæ Curatori Vigilantiſſimo.

DN. M. DAVIDI Algöwer, Eccleſiaſtæ in Templo Primario Facundiſſimo, Theol. Catech. P. P. Famigeratiſſimo.

DN. ELIÆ Frick, Verbi Divini in Baſilica Ulmenſi Pcæconi Fideliſſimo, Cognato ſuo omni reverentiæ cultu proſequendo.

DN. M. JOHANNI FRIDERICO Hertenſtein, Ædis ad S. S. Trinit. Miniſtro, & Philoſoph. Ration. P. P. Meritiſſimo.

DN. CAROLO FRIDERICO Stromeyer, Moralium P. P. Eximie merenti.

DN. JOHANNI Reutte, Parenti ſuo, ob tot & tanta beneficia ad vitæ uſque finem omni obſequii cultu afficiendo.

Dnn. meis perquam Gratioſis, Patronis, ſtudiorumque Promotoribus, Mæcenatibus, in ſubmiſſæ & debitæ venerationis Teſtimonium, mei, meorumque conaminum, ulteriorem commendationem, ea, qua decet, animi ſubmiſſione & reverentia hanc diſſertationem conſecrare voluit, debuit

RESPONDENS

JOH. DANIEL Reutte.

PRAEFATIO.

Quodſi unquam Metaphyſicæ pars ſpecialis, quam recentiores quidam peculiari nomine Theologiam naturalem appellant, eſt commendanda, hoc certe ſeculo maxime eſt neceſſaria, ubi Athei, Naturaliſtæ, atque Adæmoniſtæ nobis multum negotii faceſſunt. His enim evidentia ex nobiliſſima hac Philoſophiæ parte argumenta ſunt opponenda, ut exiſtentiam DEI, neceſſitatem revelationis, atque exiſtentiam Spirituum agnoſcant. Itaque cum & noſtris temporibus dentur, qui impio atque impudentiſſimo auſu & exiſtentiam & operationes ſpirituum malorum in dubium vocent, quod exemplo recentiſſimorum ſcriptorum Anonymorum *Franciſci de Cordua* atque *Gottfr. Wahrliebs* conſtat; hinc operæ pretium eſſe duxi, ſi hanc potiſſimum materiam diſſertationi publicæ eligerem, vexatam quidem ſatis, multisque exceptionibus obnoxiam, hoc tamen ſeculo utilem & neceſſariam. Idem quoque argumentum maxime arriſit præſtantiſſimo atque doctiſſimo Domino Reſpondenti, qui diligentiam ſuam, atque egregios in rebus Philoſophicis atque Philologicis profectus ſingulis comprobavit. Cum enim ante diſceſſum in Academiam ſpecimen publicum edere in animum induxerit, ut profectus ſuos philoſophicos aliquatenus oſtenderet, hoc præ ceteris Thema elegit. Hanc itaque Diſſertationem conjunctis viribus elaboratam modeſto Eruditorum examini ſubjiciemus. Non quidem illa, quæ de hoc argumento fuſius dici potuiſſent, perſecuti ſumus omnia, ſed præcipua tantum momenta breviter attigimus. Faxit DEUS feliciter!

Conſpectus totius Diſſertationis.

§. I. TRaditur Dæmonis Etymologia & Homonymia. §. II. Definitio Dæmonum in genere adfertur & explicatur. §. III. Argumentorum ex L. N. pro exiſtentia Dæmonum vis & pondus oſtenditur. §. IV. Argumentum primum ab apparationibus ſpectrorum deſumtum exponitur. §. V. Idem vindicatur. §. VI. Argumentum IIdum ex commerciis & pactis hominum cum diabolo adfertur. §. VII. Ex effectibus magicis idem confirmatur. §. VIII. Contra negantes vindicatur. §. IX. Argumentum IIIum de Oraculis gentilium profertur, & variæ de illis variorum ſententiæ recenſentur. §. X. Probatur, Oracula quædam ad malum Dæmonem eſſe referenda. §. XI. Argumentum IVtum ab obſeſſionibus corporalibus adducitur. §. XII. Argumenta Scholaſticorum pro dæmonum exiſtentia examinantur. §. XIII. Argumentum a conſenſu Philoſophorum gentilium latius deducitur. §. XIV. Adducuntur illi, qui exiſtentiam dæmonum in dubium vocarunt. §. XV. Qui operationes diaboli & pacta ejus cum hominibus negant, indicantur. §. XVI. Fundamenta illorum, qui operationes dæmonum negant, ſub examen revocantur, ſimulque probatur, ſpiritum poſſe operari in corpus. §. XVII. Probatur, diabolum poſſe aſſumere corpus. §. XVIII. Idem confirmatur exemplo mulieris Endoreæ ex Sacra Scriptura. §. XIX. Reſpondetur ad objectionem illorum, qui pacta hominum cum diabolo negant.

§. I. Vo-

§. I.

VOcabulum *Dæmonis* ex Lingua Græca originem trahit, in qua δάιμων eſt quaſi δαήμων, peritus, ſciens, intelligens; illud vero à δάιω, ſcio, diſco. Vocem itaque Græci à ſcientia inſigni, qua Dæmones pollent, repetunt, unde etiam Latini vocem Intelligentiæ ipſis tribuunt. Ipſe Plato in Cratylo hoc ἔτυμον ſervat, & Hierocles ad aurea carmina id ipſum vocabulum pro ſciente uſurpat. Quòdſi vocis Homonymiam ſeu varium ſignificatum accuratius perquiramus, hoc nomine ipſe Summus DEUS, Dii deinde gentilium, nec non animæ hominum tam ſeparatæ, quam quæ in corporibus adhuc verſantur, in Veterum monumentis inſigniri ſolent. Teſtimonia ea de re luculenta adduxit B. GOTTFR. OLEARIUS in erudita diſſertat. *de genio Socratis.* Taceo jam alia, quæ de hujus vocis vel improprio vel latiori ſignificatu dici poſſent. Inter proprias ſignificationes potiſſimum illa attenditur, quæ illos notat, qui inter DEum & homines ſunt interjecti, h. e. Angelos tam bonos quam malos. Et notum eſt, Dæmonas olim in εὐδαίμονας & κακοδαίμονας, angelos, ſeu genios bonos &

malos fuiſſe diſtinctos. Apud ſcriptores N. T. δαίμων & δαιμόνιον pro noxio atque impuro ſpiritu, Diabolo, uſurpatur. Nos per hanc vocem ſubſtantias ſpirituales, inter DEUM & animam rationalem quaſi medias indicamus, quas Philoſophi gentiles Intelligentias, Genios, Mentes, Angelos, appellarunt.

§. II.

Ut vero mentem noſtram de hac voce plenius exponamus, nobis Dæmones in genere ſunt ſubſtantiæ immateriales, intellectu, voluntate, potentiaque corpora movendi, variasque operationes edendi præditæ, finitæ tamen & completæ. Veram hanc & genuinam eſſe Dæmonum ſeu ſpirituum notionem, ex iis, quæ certa & indubitata fide de ſpiritibus traduntur, variisque illorum operationibus manifeſtum eſt. Dicuntur ſubſtantiæ ſpirituales finitæ, ut excludatur DEUS, qui eſt Spiritus infinitus ac independens, cujus eſſentia nullis terminis continetur. Completæ vocantur ſubſtantiæ, h. e. ad conſtitutionem alterius Entis per ſe non ordinatæ, ut excludatur anima rationalis, quæ etiam eſt ſpiritus finitus, ſed quia per ſe & naturaliter à DEO ordinatus eſt, ut cum corpore organico hominem conſtituat, ſpiritus incompletus in ſcholis Metaphyſicorum appellatur.

§. III.

Præter DEum, atque animam hominis, Dæmones ſeu ſubſtantias ejuſmodi immateriales, easque potiſſimum malas, facultate intelligendi, volendi, itemque corpora movendi præditas exiſtere, ex Sacra Scriptura infallibiliter clarum eſt, utpote quæ & horum exiſtentiam, ſpiritualem inprimis naturam, atque varias operationes evidentiſſime deſcribit. Non tamen contemnenda ſunt argumenta, quæ ex Lumine Naturæ deſu-

mun-

muntur, atque exiſtentiam horum ſatis comprobant, de quibus impræſentiarum diſpiciemus. Supponimus autem ceu evictum, non eſſe impoſſibile, ejusmodi ſubſtantias exiſtere. Hoc qui negant, iis adferenda eſt ratio, cur exiſtere nequeant. Eo minus vero hoc facere poterunt, quod vel ex ipſius animæ rationalis exemplo hoc demonſtrari poſſit, quam ſpiritum ſeu ſubſtantiam materiæ expertem eſſe, ex operationibus illius immaterialibus, cogitationibus inprimis reflexis, colligimus. Jam ſi nihil obſtat, quo minus ſpiritus ejusmodi exiſtere queant, procedendum eſt in Dæmonum horum exiſtentia rite probanda ad argumenta, quibus actualem horum exiſtentiam ex Lumine Naturæ comprobamus. Hanc vero â poſteriori ex variis operationibus atque effectibus colligimus, qui cum neque DEO neque animæ rationali imputari queant, tertio alicui Enti tribuendi ſunt, quod propter agendi ſubtilitatem, aliasque operationes Dæmonem ſeu Spiritum nuncupamus. Neque pro infirmis haberi ejusmodi argumenta debent; quum, ubi de exiſtentia quæritur, vix melior detur demonſtratio, quam ab effectu ad cauſſam, ita quidem, ut, quo magis inter hæc pateat neceſſitas, eo certiora ſint argumenta, quæ ab effectibus deſumi ſolent.

§. IV.

Inter hujusmodi effectus primo numeramus apparitiones *Spectrorum*, atque varias illorum operationes, quæ in ſenſus incurrunt, certisque documentis conſtant. *Spectrorum* autem nomine intelligimus ſpiritus malignos, quatenus in corpore aſſumto ſe conſpiciendos præbent, atque operationibus in ſenſus externos incurrentibus ſeſe manifeſtant. Exiſtentiam horum ſpectrorum teſtimonia illorum ſatis probant, qui ſe per apparitiones horum Spirituum, aut alias illorum operationes de illorum exiſtentia certiores redditos affirmant. Hos inter

teſtes

teſtes extitiſſe, qui neutiquam animum alios decipiendi habuerunt, adeoque veritatem dicere voluerunt, plane non eſt dubitandum. Exempla horum ſpectrorum ex hiſtoria veteri & recentiori paſſim integris etiam voluminibus collecta proſtant. His quamvis multa interdum ficta ſint admixta, omnia tamen tanquam falſa non ſunt repudianda. Conferri poſſunt GEORG. WOLF. WEDELIUS *de Spectris.* JO. MICH. SONTAG. *de Spectris atque morientium ominibus.* G. J. VOSSIUS *de Theol. Gentili* l. I. c. VI. HENR. MORUS *in antidoto adv. atheismum* l. III. c. VII. ſeqq. LUD. LAVATERUS *de Spectris.* JOS. GLANVIL. *in Sadducæismo triumphato in Linguam Germanicam translato P.* III. *tota, in quâ varias ſpectrorum apparitiones documentis fide dignis innixas prolixius recenſet.* Non poſſum non mentionem hic injicere caſus illius tragici, qui Anno M DCC XV. exeunte in vigiliis Feſti nativitatis Chriſti in agro Jenenſi contigit, atque ſe prodidit in temerariis quibusdam hominibus, qui ad comparandum Spirituum ope abditum in vicinia theſaurum ſe ſociaverant. In hoc caſu *Spectrum* comparuit, atque obſervante Beyero, cuſtode, bis tugurioli januam aperuit, innocentemque hunc hominem ita attonitum reddidit, ut non multo poſt naturæ debitum ſolverit. Poſtea ſpectrum, umbræ pueri octennis ſpeciem præbens, non tantum ſenſibilem admodum halitum efflavit, ſeque aliquamdiu in ipſo ædiculæ limine motitavit, ſed fores etiam tanto impetu ac tumultu pulſavit, ut in minutiſſimas particulas redactæ viderentur cuſtodibus. Legi meretur relatio hujus tragici caſus, quæ publica Sereniſſimi Ducis, Domini Territorialis auctoritate prodiit, & ad quam provocat celeb. D. FOERTSCHIUS in diſſ. Theolog. de pactis hominum cum diabolo.

§. V.

§. V.

Magna equidem hic circumſpectione opus eſt, ne quasvis de ſpectris narratiunculas ſtatim admittamus, aut fidem nimis leviter adhibeamus omnibus, quæ de illis vulgo narrari ſolent; teſtimonium tamen tot hominum fide dignorum nemo niſi perfrictæ frontis homo inficiabitur. Certe tot homines, quorum ea de re teſtimonia extant, tanto temporis ſpatio, tot locorum intervallis à ſe invicem remotiſſimi, nullo modo omnes falli, multo minus ad alios omnes, adeoque totum genus humanum decipiendum, quaſi ex compacto conſpirare potuerunt. Lubentes quoque fatemur, ſenſus quandoque falli poſſe, ſi ſcilicet rite diſpoſiti non ſint, aut in operationibus ſuis quacunque ratione impediantur; inde tamen, qui colligit, ſemper erraſſe ſenſus, hominesque ſemper ſenſuum fallaciis hac in re fuiſſe deceptos, ille turpiter errabit. Nec ignoramus, imaginationis illam eſſe vim, ut multos fallere poſſit, inprimis, ſi vehementiores affectus accedant; inde vero, qui concludunt, homines ſemper per imaginationis vim deceptos fuiſſe, quoties ſpirituum horum operationes viſu vel aliis ſenſibus perceperunt, illi impudentiam ſuam manifeſto produnt. Non negamus quoque, multas fraudes per iſtam de ſpectris doctrinam promotas eſſe; neque tamen in omnibus impoſtura hominum locum invenit. Nonnunquam horum apparitiones atque mira phænomena, quæ optimæ fidei ſcriptoribus referentibus, contigerunt, tam manifeſta ſunt, ut nullo modo aut meticuloſæ imaginationi, aut hominum fraudibus, aut ſenſuum fallaciis imputari queant. Provocamus ad viros cordatiores circumſpectos, nec metu perculſos, nec melancholiæ deditos, quibus ejusmodi phantaſmata fuerunt objecta. Horum teſtimonia, qui ſine

diſcrimine rejiciunt, illi omnem fidem humanam proſcribunt, atque ſcepticiſmum plenis velis introducunt.

§. VI.

Præter ſpectra etiam commercia & pacta, quæ magis ac ſagis cum ſpiritibus malignis intercedunt, Dæmonum exiſtentiam comprobant. Pactum autem in genere eſt duorum vel plurium voluntaria conſenſio, ſeu conſpiratio in idem placitum. Pactum in ſpecie cum diabolo dividi ſolet in expreſſum, atque implicitum. Expreſſum eſt conventio deſtinato animo facta, qua homo ſe ſuaque diabolo addicit in fidem & obſequium, & diabolus repromittit, ſe ſuos devotos beaturum & bona adjecturum. Pactum implicitum eſt, ubi quis ſciens & volens ſuperſtitioſis rebus, v. gr. characteribus, verbis, ritibusque magicis utitur, quibus deinde Dæmon reſpondet. Conventionum harum variæ dantur ſpecies & modi, quos recenſet B. JO. AD. OSIANDER in *tr. de Magia* §. 26. Pacta hujusmodi inter hominem & malum ſpiritum poſſibilia eſſe, nullum eſt dubium. Spiritus enim cum intellectu, voluntate, atque facultate corpora movendi polleant, nihil obſtat, quo minus corpus aſſumere, in aſſumpto quandoque hominibus adparere, cum illis colloqui, atque in illorum gratiam aliquid præſtare poſſint, quod hominum vires ſuperat. Pacta autem hujusmodi interdum revera eſſe percuſſa, confeſſiones magorum, ſagarumque probant, de quibus tot exempla, & teſtimonia certa atque explorata, atque ipſa etiam acta publica judicialia, proſtant. Res enim facti oſtendi debent, non à priori demonſtrari; aliudque probationis genus de factis ne locum quidem habet. Adhæc ſi excipias, ſæpius tamen tales confeſſiones metu eſſe extortas, ſciendum, hinc nihil aliud ſequi, quam non temere omnibus confeſſionibus iſtis fidendum eſſe, omnes autem pro nugis anilibus vel

imagi-

imaginationibus declarare, atque teſtimoniis & documentis omnibus fidem prorſus denegare, temerarium foret atque iniquum. Non negamus, improbos homines ex corruptæ phantaſiæ vitio ſibi interdum perſuadere poſſe, ſe ejusmodi pacta cum malis Dæmonibus iniiſſe; omnia tamen, quæ magi & ſagæ de illis profitentur, in dubium non ſunt vocanda, aut illuſionibus phantaſiæ admodum validæ tribuenda. Concedimus, talia pacta ſæpe eſſe præſtigioſa, & dæmonis illuſiones & phantaſmata mera interdum hic concurrere; attamen tot hominum unanimes confeſſiones ſæpe ſine ullis tormentis, vel tormentorum metu factæ, conſentientes prorſus inter ſe, factorum circumſtantiæ, aliaque ſatis docent, iſtos homines non ſemper fuiſſe melancholicos, vel deceptos, ſed ſcientes volentesque quandoque talia pacta iniiſſe. Conferri poſſunt, qui pro exiſtentia pactorum cum diabolo ſcripſerunt, quos diligentet recenſet JOH. AD. OSIANDER *in Tr. de Magia.* His addi poſſunt HENRICUS MORUS loc. cit. cap. VII. JOS. GLANVIL *in Sad. Triumph.* PETRUS **Goldſchmidt**, **im verworffenen Hexen- und Zauberer-** Advocaten. SPIZELIUS, **in der gerbochenen Macht der Finſternüß.** B. SCRIVERIUS *in lib. germ.* **das verlohrne und wieder gefundene Schåflein.** CL. SYRBIUS *in Inſtitut. Philoſoph. Primæ* c. VI. *de Magia.* FOERTSCHIUS l. c. Ex recent. JO. ERN. FLOERCKII commentatio de crimine conjurationis ſpirituum, ejus proceſſu, & pœnis, præmiſſis nonnullis ad magiam ſupernaturalem divinam, dæmoniacam, & humanam, &c. pertinentibus. Jenæ M DCC XXI.

§. VII.

Præterea idem confirmant varii effectus magici, qui perſpicuis hinc inde exemplis ſeſe produnt. Ex his, cum vires artesque humanas longe ſuperent, ad aliquam communionem,

colluſionem, & quandoque conventionem cum malis geniis recte concludi poteſt. Interim dum magos & magiam dæmoniacam ſtatuimus, multas his de rebus fabulas circumferri, multas eam artem falſo jactaſſe, & ſi quæ alia ſunt hujusmodi, non negamus. Cavendum tamen, ne omnem magiam diabolicam, atque opera magica, exemplis ex hiſtoria ſacra & profana firmata, temere rejiciamus. Cunctas enim de hiſce rebus relationes pro nugis tantum vel imaginationibus ac fraudibus declarare, quid eſt aliud, quam fidem hiſtoricam ejurare? Equidem probe ſcio, illa, quæ de artibus magicis earumque efficacia narrantur, non uno omnia habenda eſſe loco. Quæ Poetæ magis ac ſagis paſſim tribuunt, abſurda ſunt, & ridicula. Nemo facile fidem adhibet illis, quæ OVIDIUS in Libris *metamorphoſeon* refert de Circe & Medea, deque ſociis Diomedis in aves converſis, quæ longo poſt tempore circa templum ejus volitaverint; deque ſociis Uliſſis à Circe in beſtias mutatis, & quæ reliqua ſunt ejusdem generis. Nec fidem merentur, quando VIRGILIUS mulierem ejusmodi artium peritam ita deſcribit:

Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentes,
Quas velit; aſt aliis duras immittere curas,
Siſtere aquam fluviis, & vertere ſidera retro,
Nocturnosque ciet manes; mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos;

l. IV. Æneid. verſ. 487. *p. m.* 302. Miſſis autem hiſce nonnulla tamen in hiſtoriarum monumentis occurrunt, quæ non temere ſunt repudianda. Non impræſentiarum originem magiæ inquiram, & quis primus fuerit artis nefandæ auctor, cum conſtet, ea de re nihil certi dici poſſe. Id tamen certiſſimum eſt, antiquiſſimam eſſe hanc magiam, cum jam Moſis tempore in Ægypto homines ejusmodi extiterint, qui dæmonis

nis opera mirabilia effecerunt. Plura de origine ac progreſſu hujus magiæ erudite congeſſit *celeb.* BUDDEUS *in Theſibus ſuis de atheiſmo & ſuperſtit. c. IX. §. III.*

§. VIII.

Falluntur itaque, qui magiam dæmoniacam pro fabula ſeu figmento habent, vel illius effectus magiæ naturali adſcribunt. Ad priores imprimis referendus eſt REG. SCOTUS qui in *detectione artis magicæ* ſex libris omnem magiam dæmoniacam oppugnat, eamque dari prorſus inficiatur. Ad poſteriores ſpectat inprimis HOBBESIUS cujus verba in *Romani Schediaſmate* p. 65. exhibentur. Quodſi cauſſam conjectare licet, cur quidam hanc magiam prorſus negaverint, videtur mihi, illis non minimam occaſionem dediſſe incredibiles relationes rerum miraculoſarum à ſagis effectarum, v. gr. de lycanthropia, de magorum ac ſagarum concubitu cum dæmonibus, aliisque. Verum cautione opus eſt, ne vel affirmemus vel negemus, quod dubium adhuc eſt, vel, ſi partem, vel circumſtantiam falſam deprehendamus, totum & genus omne rejiciamus. Rariora fuerint pacta cum diabolo explicita: anne propterea nulla fuiſſe cenſebimus? Suſpecta videantur vel falſa quamplurima, quæ vulgo de ſagis jactantur, propterea tamen quicquid de ſagis, vel magia dicitur, non eſt eodem loco & numero habendum. Pertinacis itaque ingenii eſt, ſcriptorum in rerum geſtarum fide & doctrina & ingenii perſpicacia & morum probitate præcellentium, & ſæpe de ſua propria experientia teſtantium teſtimonio fidem omnem denegare, atque omnia veritatis indicia & argumenta in dubium vocare. Circumſpecte admodum ea de re pronunciat Philoſophica Burgundica, *atque, ut alibi innuimus, id rationis uſus exigit, ut infinitis prope rebus, quas ex hominum relatione accepimus, fidem habeamus: cum magna pars cognitionis noſtræ ex*

hoc veluti fonte dimanet. Quanquam ne in diverſum nimia credulitate peccemus, cavendum eſt. Sed illud deformis pertinaciæ eſt argumentum, cum iis, quæ oculati teſtes ſanctitate & doctrina præcellentes publice facta referant, fidem detrahimus, non alia perſuaſi ratione, quam quod ſint inſolita, & præter conſuetum naturæ ordinem. Neque illud ab inſtituto noſtro alienum eſt, quod conſequitur. Atque haud ſcio, an Dæmones aut magorum præſtigiæ, aut energumeni in animum cujusquam venire potuiſſent, ſi nihil ex iis omnibus unquam extitiſſet, nedum id omnium ætatum teſtimoniis & conſenſu eſſet approbatum. Metaphys Tr. III. App. Huc pertinet locus PLINII *in Hiſtor. nat.* l. II. *Quemadmodum multa fieri non poſſe, priusquam facta ſunt, judicantur, ita multa quoque, quæ antiquitus facta, quia nos ea non vidimus, neque ratione aſſequimur, ex iis eſſe, quæ fieri non potuerunt, judicamus. Quæ certe ſumma inſipientia eſt.* Addimus hiſce de magia dæmonica dictis multifariam & quotidianam experientiam, quæ ſatis ſuperque confirmat, homines improbos dæmonum opera & colluſione ſubinde talia efficere, quæ hominum vires artesque excedunt. Exempla ejusmodi de operibus magicis produxit D. FRID. HOFMANNUS in ſchediasmate Germanico **Unterſuchung von Gewalt und Würckung deß Teufels in natürlichen Cörpern.** Addi poteſt Auctor *de L' hiſtoire des imaginations extravagantes* de *Monſieur Ouſle*, in quo libello in linguam Germanicam translato plures de magia ſcriptores enumerantur.

§. IX.

Neque minus ad effectus, ex quibus Dæmonum exiſtentiam probamus, pertinent veterum gentilium Oracula, quæ ſæpius ſolertia & fraude dæmonum ſciſcitantibus reſponſa de futuris edere ſolebant. Nimirum Dæmonem jam tempore Moſis inter Ethnicos reſponſa dediſſe, ex iis, quæ Sacra Scriptura

de אובות & ידונים commemorat, colligere licet. Atque hinc oraculorum, quæ gentilium ſcriptorum documentis celebrantur, antiquiſſima eſt origo arceſſenda. Apud Ægyptios oracula frequentiſſima fuiſſe teſtatur HERODOTUS: Μαντικὴ δὲ αὐτοῖσι, ὧδε διακέεται· ἀνθρώπων μὲν ἐδενὶ προσκέεται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι· καὶ γὰρ Ἡρακλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐςι, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθηναίης, καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ ὅγε μάλιςα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντηΐων, Λητῦς ἐν Βυτοῖ πόλι ἐςί· ἐμέντοι αἵγε μαντήϊαί σφι κατὰ τὠυτὸ ἑςᾶσι, ἀλλὰ διαφοραί εισι. *Divinatio apud eos ita conſtituta eſt, ut ejus artificium nulli mortalium vindicetur, ſed certis diis ſiquidem Herculis illic Oraculum eſt, & Apollinis, & Minervæ, Dianæque ac Martis & Jovis; ſed, quod præcipuo honore colunt ex omnibus oraculis, Latone eſt, in urbe Buti. Verum hæc vaticinia non eodem modo ſunt omnia inſtituta, ſed differenter.* L. II. Cap. LXXXIII. p. 119. Sunt viri eruditi, qui Ægyptiaca iſta oracula Herodoto commemorata poſt Ammonium atque Dodonæum originem ſumſiſſe exiſtimant. conf. GEORG. MOEBIUS *de ethnicorum Oraculorum origine, propagatione, & duratione*, c. II. p. 19. ubi de utroque pluribus erudite diſſerit. Poſt Ammonium atque Dodonæum oraculum alia deinceps celebrari cœperunt, ut Pythium ſeu delphicum, Trophonium, Amphiarai, Branchidarum in Mileſia, Sabæum in Phocide, & reliqua. Eruditorum de hiſce Oraculis ſententiæ ſunt diverſæ; nec ipſi ethnicorum philoſophi hac de re inter ſe conveniebant. Stoici vim quandam naturalem futura prædicendi hominibus inſitam aſſerebant, quæ modo in dormientibus, modo in furore percitis, accedentibus præſertim cauſſis, vim illam excitantibus, ſeſe exſereret. Eodem etiam redibat ſententia Peripateticorum, qui ex cauſſis naturalibus facultatem omnem vaticinandi procedere ſibi perſuadebant. Ariſtoteles ipſe cauſſas, quibus Sibyllæ bacchantes & vates fiant, rejicit in calorem, quem in mentis ſede-

ſede cieat atra bilis. Ejus hæc ſunt verba: *Multi etiam propterea, quod ille calor ſedi mentis in vicinio eſt, morbis veſaniæ implicantur, aut lymphatici fiunt; unde Sibyllæ, & bachantes, & divino ſpiritu afflati fiunt, cum non morbo, ſed intemperie naturali fiant.* Sect. XXX. Problematum p. m. 1013. AMMONIUS imprimis apud *Plutarchum de Oracul. def.* T. II. opp. variis rationibus probare annititur, naturalem vaticinandi vim mentibus hominum ineſſe. Has ex eodem repetit & preſſius urget PETRUS PETITUS, medicus & philoſophus Pariſienſis, qui menti diſpoſitionem quandam naturalem ad indicationem futurorum à DEO recipiendam vindicat; *de Sibylla l. I. cap. VIII.* Conferri ea de re meretur celeberrimi BUDDEI diſſ. cui titulus: *an naturali homines polleant vaticinandi facultate?* Epicuræi contra omnia divinationum genera explodebant, & eorum prædicta & præcognita eſſe vulgi ineptias aut Sacerdotum fraudes aſſerebant, teſte CICERONE *l. II. de natura Deorum* & L. II. de *divin.* itemq; PLUTARCHO l. c. In eandem deinceps præter alios ingreſſus eſt ſententiam LUD. COELIUS RHODIGINUS, *antiq. lection.* l. II. c. XII. *Si unde irrepſerint,* inquit, *oracula primum, indagine curioſa ſit ſcrutandum, videor lectione jugi comperiſſe, non ab Diis, non ab Dæmonibus, inſtituta, vel propagata, ſed à vafris quibusdam, & quæſtuariis initio inchoata, in quam ſententiam celeberrimi è Græcorum Sapientibus iêre pedibus, Peripatetici, Cynici, atque Epicuræi, à quibus non ſolum ſcriptis oraculorum vanitas eſt palam facta, ſed commonſtratum quoque, quæ malorum ſoboles inde pullularit.* Horum aliorumque veſtigiis recentiori ætate inſtitit ANTONIUS Van DALE, medicus Harlemenſis, qui id omnibus viribus egit, ut reſponſa oraculorum apud ethnicos nihil aliud, quam meras præſtigias, callidorumque hominum, inprimis Sacerdotum fuiſſe impoſturas ac fraudes evinceret, *in diſſertat. duabus de oraculis veterum ethnicorum.* Hujus exemplum ſecutus

eſt.

eſt FONTENELLIUS *in hiſtoria oraculorum gallice conſcripta*, omnes Oraculorum reſponſiones itidem pro meris impoſturis habens. Rectiſſima illi incedunt via, qui multas interceſſiſſe ſacerdotum fraudes fatentur, ſed tamen quædam ad malum Dæmonem referenda eſſe agnoſcunt, inprimis, cum explorata exempla id ipſum evincant. Omnia enim & ſingula, quæ quocunque tempore & loco prædicta, ejuſmodi impoſtoribus addicere, nimis eſt temerarium, cum multa in rebus magni momenti mirando more eventus comprobaſſet.

§. X.

Nimirum interdum dæmonis maligni operam hic interceſſiſſe, variis, iisque validis argumentis colligimus. Primo quandoque Oracula reſponſa dederunt aperta de rebus futuris, quæ hominibus prorſus ignotæ erant, nec ſolertia humani ingenii cognoſci poterant, quibus eventus accurate reſpondit. Nec enim dubium, quin varias ob rationes res quædam Dæmonibus notæ eſſe queant, quæ homines latent. Sic HERODOTUS L. I. c. XLVI. XLVII. XLVIII. refert: Croeſum aliquando in eo totum fuiſſe, ut oraculi fidem vel aſtutiam exploraret; itaque plures miſiſſe in Græciam ſimul & Africam, alios quidem ad Oraculum Delphicum, alios ad Dodonæum, nonnullos ad Amphiaraum ac Trophonium, quosdam etiam ad Ammonem, ſciſcitantes, *quidnam domi ageret Lydorum Rex Croeſus?* Ipſe vero clanculum domi, ut eo difficilior eſſet conjectura, teſtudinem pariter & agnum in aheno contuſos coquebat. Unde reliqua quidem oracula varie reſponderunt; at Delphicum protinus rem, uti geſta erat, licet tanto loci intervallo disjunctam, verſu Hexametro ſic expoſuit:

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμε τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
Καὶ κωφε̃ συνίημι, καὶ ε̉ φωνεῦντος ἀκέω
Ὀδμὴ μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρὴ δια χελώνης
ἑψομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνέιοισι κρέεσσιν,
Ἧ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπιέςαι.

Æquoris eſt ſpatium & numerus mihi notus arenæ.
Mutum percipio, fantis nihil audio vocem.
Venit ad hos ſenſus nidor teſtudinis acris,
Quæ ſimul agnina coquitur cum carne lebete,
Ære infra ſtrato, & ſtratum cui deſuper eſt æs.

Legati rerum harum ignari, cum hoc ipſum narraſſent, fidem Croeſo fecerunt, vim quandam ſuperiorem in Oraculo Delphico latere, quæ omnium hominum aſtutiam longe ſuperet. Plura alia exempla de prædictionum per oracula veritate & complemento adduxit MOEBIUS l. c. cap. V. Deinde Oracula interdum fuerunt audita, ubi Sacerdotes non adfuerunt. Sic in æneis lebetibus, ſtatuis, arboribus, variisque corporis humani partibus auditæ perceptæque ſunt Oraculorum voces, ita ut interdum hæ artes hominum fraudibus nullo modo tribui queant. Accedit, quod etiam quædam oracula per bruta dicantur edita, adeoque nullis hominum fraudibus procurata. Per hæc enim diabolus eſt locutus, hominesque de variis rebus commonefecit. Sic canem locutum & ſerpentem latraſſe, cum pulſus eſſet regno Tarquinius, teſtis eſt *Plinius* l. VIII. c. 41. SUETONIUS in Domitiano circa finem ita ſcribit: *Ante paucos, quam occideretur, menſes, cornix in capitolio elocuta eſt*: ἔςαι πάντα καλῶς. *Livius* L. XXXV. bovem locutum eſſe refert: *Roma cave ſibi*: equum quoque præſagium dediſſe notat CLUVERIUS l. I. Antiqu. German. c. 36. PLUTARCHUS in *Marcello*: ἐλέχθη δὲ καὶ βε̃ς ἀνθρώπε φωνὴν ἀφεῖναι, *bos etiam dicebatur humanam vocem emiſiſſe.* Multa alia

alia ad rem VOSSIUS l. III. *de Idolol. c.* 44. BOCHARDUS *in Hierozoico* l. II. c. 14. vid. MOEBIUS l. c. c. III. p. 44. Hæc itaque atque alia evincunt, quasdam Oraculorum reſponſiones malo Dæmoni eſſe tribuendas. Plura de Oraculis ſuppeditabunt MOEBIUS *loc. cit.* DAN. CLASEN *de Oraculis gentilium* P. BALTUS *dans la reſponſe l' hiſtoire des oracles de Mr. de Fontenelle.* PEUCERUS *in comment. de præcipuis divinat. generibus.*

§. XI.

Ad effectus, ex quibus ſubſtantiæ ſpirituales à Deo & animabus humanis diverſæ, probari poſſunt, porro pertinent obſeſſiones, quas vocant, corporales, quarum plurima exempla tum in ſacra, cum in profana hiſtoria occurrunt. Caute equidem hic incedendum eſt, atque illa, quæ à melancholia, ac aliis morborum generibus, ſunt, diſcernenda ab iis, quæ naturæ operationes excedunt. Fieri enim poteſt, ut nonnulli pro obſeſſis habeantur, qui furore aut alio morbo melancholico laborant. Interdum etiam ſimulata eſt obſeſſio, lucri alicujus cauſa à malis hominibus admiſſa, cujus exempla vide apud WIERUM *de præſtig. dæm.* l. IV. Cap. XXVI. XXVII. XXVIII. Neque tamen illorum ſententia eſt approbanda, qui aſſerere haud verentur, dæmones obſidentes eſſe morbos, cerebrum turbantes, ſenſusque internos, imaginationem inprimis corrumpentes. Sunt enim & noſtra ætate, qui epilepſiæ maniacæ, vel catalepſi ecſtaticæ, vel melancholiæ hypochondriacæ vel morbo archeali, (aut quos demum morborum cothurnos fingunt,) omnia obſeſſorum phænomena conantur adſcribere. Verum etſi non negemus, morbi quoddam genus cum obſeſſione coire poſſe, illud tamen rem omnem neutiquam abſolvit. Quodſi ejusmodi effectus præſto ſint, qui nullo modo per vim humanæ mentis produci

poſſunt, tum quin ejusmodi homo pro vero obſeſſo haberi debeat, dubitari nullo modo poteſt. Prædictio futurorum, præſentium & præteritorum, quæ obſeſſis nota eſſe non poterant, itemque illorum, quæ longe diſtant, revelatio, variarum & peregrinarum linguarum, quas nunquam didicerunt, prolocutio, ſtupendæ & omnem maniam ac epilepſiam exſuperantes vires, aliaque, quæ omnem potentiam humanam ſuperant, atque quibus nulla fraus ſubeſſe poteſt, ſat abunde demonſtrant, cacodæmonem aliquem, vi majori, quam anima noſtra poſſidet, præditum, ejusmodi quid in obſeſſis perpetrare. Jam omnes obſeſſionis circumſtantiæ, inprimis effectus truculenti ſæpe & maligni ſatis manifeſte docent, DEum ejus cauſſam eſſe non poſſe. Neque ab anima ſeparata ſtupendi hujusmodi effectus oriuntur, cum ſtatus animæ ſeparatæ plane expers ſit humani commercii, atque illa ultra vires ſuas naturales operari haud poſſit. Relinquitur ergo, effectus hujusmodi malis dæmonibus eſſe imputandos. Taceo jam, quod S. Scriptura obſeſſorum à ſpiritibus malis ſæpiſſime mentionem faciat, atque ab iis, qui morbis affecti erant, diſtinguat. Evidentiſſimum dæmoniacorum exemplum mihi videtur illud, quod Matth. VII. 26. ſqq. extat, ubi dæmones Chriſtum alloquuntur, atque petunt, ut ſibi liceat in porcorum gregem immigrare; idque cum impetraſſent, gregem in lacum præcipitem egerunt. Conf. locus Actor. Cap. XIX. Hæc omnia atque alia ſimilia, qui de morbo melancholico, aut alio quodam intelligunt, ſanam rationem ejuraſſe mihi videntur. conf. B. DORSCHEI *diſſ. de Satanæ obſeſſione.*

§. XII.

Non poſſum ſilentio prorſus præterire præcipuum illud argumentum, quo *Scholaſtici* exiſtentiam Dæmonum probare conantur, ab ordine & perfectione hujus univerſi deſumtum.

Argu-

Argumentantur nimirum *Thomas*, *Suarez*, & alii hunc in modum: *Ut mundus ſit perfectus in ſuo eſſe, neceſſe eſt, ut non deſit ei gradus aliquis generalis creaturarum poſſibilium, alioquin Univerſum erit imperfectum, deerit enim illi aliquid ad perfectionem ejus maxime pertinens; Atqui unus ex illis gradibus eſt ſubſtantia creata pure ſpiritualis, primus enim & infimus eſt ſubſtantia pure corporea, cui opponitur ſubſtantia creata pure ſpiritualis, media inter illas eſt ſubſtantia ſpiritualis ſimul & corporea, ſupra autem illas omnes eſt ſubſtantia increata ſpiritualis. Ergo ſicut datur ſubſtantia pure corporea, & ſubſtantia partim ſpiritualis, partim corporea, ſic dari debet ſubſtantia pure ſpiritualis.* Enim vero hoc argumentum non ſatis ſtringere, manifeſtum eſt. Quodſi enim Deus mundum voluiſſet creare ſine Angelis, etiamſi potuiſſet eos creare, mundus tamen ſine illis debitam haberet perfectionem. Sic adhuc plures poſſet creare ſpecies, quam creavit, & tamen mundus eſt perfectus, quia habet illa, quæ habere debebat. A ſola itaque DEI Creatoris voluntate pendet, quas & quales creaturas voluerit creare, nec DEus tenetur, illud, quicquid magis videtur perfectum, producere, ſed quicquid voluit, liberrime fecit. Neque majoris eſt momenti argumentum, quod *Suarezius diſp. metaphyſ.* XXXV. à poſſibilitate latius deduxit, & exinde actualem horum exiſtentiam probavit. A poſſe enim ad eſſe non firma eſt collectio. Præterea confunditur objectum omnipotentiæ cum objecto voluntatis divinæ. Plura DEum potuiſſe quam voluiſſe, quis negaret? Quod cum non lateret *Mendozam* rationem *Suarezii* penſitans exclamat: *O! bone DEUS, quam multa feciſſes, ſi quæ potuiſti, feciſſes. diſp. metaphyſ. Sect. 2. §. 6.* conf. G. J. VOSSIUS theol. gentil. l. I. c. VI. aliique.

§. XIII.

His argumentis pro exiſtentia Dæmonum allatis adjicimus illud, quod à conſenſu gentilium deſumitur, non contemnen-

temnendum. Nempe omnes fere Philoſophi ſubſtantias inter DEUM & animam medias, h. e. Dæmones, genios, intelligentias, admittebant; etſi inficiandum haud ſit, de natura horum Dæmonum illos non recte ſenſiſſe, atque hanc de Dæmonibus doctrinam multis erroribus conſpurcaſſe. *Ægyptios*, *Chaldæos*, aliosque gentium Orientalium Philoſophos Dæmones crediſſe, patet ex iis, quæ STANLEJUS *in Hiſtor. Philoſophiæ Orientalis* de illis congeſſit, *Part. III. Sect. II. c. IX. p.* 1127. Præcipuus inter Philoſophos celebratur THALES, unus è ſeptem Græciæ ſapientibus, qui dæmones definivit ἐσίας ψυχικὰς, ſubſtantias animales, plenumque iis mundum eſſe dixit. conf. PLUTARCHUS *de placit. philoſoph. l. I. c. VIII.* & LAERTIUS *in Thal.* De Genio ſibi familiari gloriatus eſt SOCRATES. Unde & adverſus Melitum, objicientem ſibi impietatis crimen, probabat ſe agnoſcere Dæmones, quippe qui Dæmonium ſibi diceret aſſiſtere; qui vero agnoſcat Dæmones, Deorum filios, hunc & Deos. Legenda hac de re B. GOTTFR. OLEARII *diſſ.* ſupra laud. *de genio Socratis*, THOMÆ STANLEJI, *Hiſtor. Philoſ. inſerta P. III. c. VI. p.* 130. ſqq. De PYTHAGORA *Diogenes Laertius* in ipſius vita *L. VIII. Sect.* 32. docet, tradidiſſe ipſum, totum aerem eſſe plenum animarum, easque & dæmonas & heroas exiſtimari, atque ab his hominibus immitti ſomnia & ſigna morbi & ſanitatis; atque ad has referri luſtrationes & expiationes, divinationemque omnem & vaticinia, atque cetera id genus. Inſignem ea de re ex Hieroclis in comment. ad aur. carm. locum adfert. *cel.* OLEARIUS l. c. PLATO multa de Dæmonibus diſſeruit, eosque in Epinomide ita deſcribit, ut illos ἀέριον γένος eſſe dicat, ἔχον ἕδραν τρίτην καὶ μέσην τῆς ἑρμηνείας αἴτιον, εὐχαῖς τιμῶν χρεῶν, χάριν τῆς εὐφήμȣ διαπορείας, h. e. *genus aereum, tertiam atque adeo mediam obtinens ſedem, interpretum ſive internuncio-*

rum

rum munus ſuſtinens, precibus colendum, proſperorum ſucceſſuum gratia. Quæ omnia latius perſequitur in convivio Platonis Diotima: ubi omnem naturam Dæmonum inter mortales Deosve mediam eſſe docet, eorumque officium in eo conſiſtere ait, ut humana ad Deos, divina ad homines referant, horum ſcilicet ad Deos preces & ſacrificia, illorum ad has leges & ſacra inſtituta. Platonem ſecuti ſunt ejus diſcipuli, Platonici, *Apulejus*, *Plotinus*, *Porphyrius*, *Jamblichus*, *Proclus*, *Pſellus*, aliique, qui varia Dæmonum genera ſtatuebant, illisque plerumque corpora ſubtilia tribuebant.

ARISTOTELEM quod attinet, conſtat, illum *intelligentias* admiſiſſe orbium cœleſtium motrices. Loca ex illo haud obſcura attulit JO. ZEISOLDUS, qui etiam lectori, infelici, ut opinor, conatu, perſuadere cupit, illum de dæmonibus talia docuiſſe, quæ S. S. prorſus ſint conſentanea, *diſp. IV. de Ariſtotelis cum S. S. conſenſu* &c. Putant viri quidam eruditionis laude conſpicui, Ariſtotelem præter motores, orbibus cœleſtibus adjunctos & velut affixos, dæmonum nullam injicere mentionem; At ſecus ſe rem habere exiſtimamus, ſi Libros Metaphyſicorum conſulimus, in quibus non tantum expreſſam Dæmoniorum mentionem facit, ſed etiam illa ab intelligentiis ſuis cœli motoribus diſtinguit. vid. *L. IV. Metaphyſ. c. VIII. p.* 1291. Plura qui de conſenſu veterum Philoſophorum in dogmate de exiſtentia Dæmonum ſcire cupit, conſulat illos, qui veterum ſuffragia magno adparatu collegerunt: HUETIUM in *concordia rationis & fidei c. IV. de Angelis.* p. 126. ſqq. PFANNERUM *in Syſtemat. Theologiæ gentil. purioris* c. VI. p. 70. ſqq. AUG. STEUCHUM EUGUBINUM *de perenni Philoſoph.* l. III. c. VIII. Cl. RABENERUM *in diſſ. philolog. de dæmonibus ex theologia veterum gentilium.*

Quodſi

Quodſi quæras, unde doctrina de Dæmonibus Gentilibus innotuerit, diſſentiunt inter ſe Eruditi. Quidam hujus doctrinæ elementa referunt ad *Hoſthanem*, qui à *Minutio Felice* primus dicitur docuiſſe, angelos venerationi veri DEI aſſiſtere. vid. STANLEJUS c. IX. l. c. Alii originem hujus doctrinæ ad *Zoroaſtrem*, *Orpheum*, *Ægyptios*, *Phryges*, *Thaletem*, *Pythagoram*, referunt, de quibus videri poteſt *Plutarchus* de Orac. defect. p. 415. Probabiliſſima mihi videtur ſententia illorum, qui ſtatuunt, traditioni Judaicæ potiſſimum ſuam de Dæmonibus notitiam Philoſophos gentiles debere. Doctrina enim illa de ſpiritibus procul dubio à Noachidis poſteris tradita eſt, eamque à primis gentium conditoribus ſuis, plurimæ gentes acceperunt. Cum poſtea accederent ſpirituum malorum operationes, quales crebro inter ethnicos obtigiſſe novimus, mirum non eſt, confirmatam ipſis eſſe de dæmonibus opinionem. Pluribus eandem ſententiam confirmat G. J. VOSSIUS *de theol. gentil.* l. I. c. VI.

§. XIV.

Quamvis autem plerique ſaniores Philoſophi Dæmones admiſerint, non tamen defuerunt, qui aut horum exiſtentiam, aut operationes in dubium vocarunt, quos impræſentiarum paucis attingemus. Inter illos, qui exiſtentiam ſpirituum negarunt, primo loco nominandi ſunt SADDUCÆI, qui, ceu ex actis XXIII. v. 8. dixerunt: μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. Ex Philoſophis EPICUREI non agnoverunt ſpiritus bonos & malos. Ipſe EPICURUS, ut Democriti placitis inhærebat in plurimis, illos qui genios ſibi apparere commemorant, aut mentiri & fingere, aut melancholicos eſſe exiſtimabat. PETRUS GASSENDUS, magnus ceteroquin Philoſophiæ Epicuri ſectator, atque admirator, inter alia tamen

in doctrina de providentia & Dæmonibus ipſum paſſim emendat. *Vid. ejus ſyntagma Philoſophiæ Epicuri cum refutationibus dogmatum, quæ contra fidem Chriſtianam ab eo aſſerta ſunt*, §. II. *Sect.* II. c. VI. Epicuræis aſſentitur TH. HOBBESIUS, qui cum nullam aliam, quam corpoream ſubſtantiam admittat, Spiritibus proprie dictis locum concedere non poteſt. Loca huc pertinentia ex *Leviath.* produxit celeb. BUDDEUS *in Theſibus ſuis de atheiſmo* & *ſuperſtitione* c. I. §. XXVII. p. 192. addi poteſt GRAPIUS *in theolog. recens controverſa* Cap. III. Quæſt. II. Adjungimus hiſce atheos, horumque patronos eandem ſententiam tenentes, quam exhibet audaciſſimus ille ſcriptor Berolinenſis *in concordia rat. & fidei* p. 8. ita diſſerens: *Quæ de Angelis, & Dæmonibus, tam in Sacra Scriptura, quam Hiſtoria humana traduntur, ſunt partim ſomnia, partim viſiones, ſive apparitiones, partim phantaſmata, partim morbi, partim figmenta & illuſiones: Sæpius quoque ideæ hominis bonæ pro Angelis, malæ pro Dæmonibus accipiuntur, vel ex falſa perſuaſione, vel ex ſuperſtitione & metu. Diabolus nihil aliud in Ethica, quam pertinacia in damnum proprium vel alienum agendi, absque illecebris carnis vel mundi; ſive gloriæ vanæ, quæ omnium idearum eſt peſſima.* Agmen hic claudat recentiſſimus ſcriptor, qui ſub nomine ERANCISCI de CORDUA latitans edidit libellum Germanico idiomate ſcriptum: Schrifft- und Vernunfftmåſſige Gedancken vom Schatz-Graben, und Beſchwerung der Geiſter. Hamburg (Coburg) 1716. Auctor hic Spirituum malorum exiſtentiam & operationes, expreſſis verbis negat p. 52. Es iſt wahr, daß von den ſchlimmen Geiſtern, mit Beſtand der Wahrheit, nicht ein einiger Buchſtab auß den Bůchern deß Alten Teſtaments zu einem Beweißthum aufgebracht werden kan, &c. p. 60. 61. Operationes, quæ malorum Spirituum eſſe perhibentur, bonis potius Angelis tribuendas eſſe oſtendit p. 49. 50. 61.

commenta & ſomnia eſſe, quæ de magis, ſagis, pactis, & ſpectris diabolicis, vulgo enarrentur, audacter aſſerit p. 94. Notavit hujus quamplurimas alias periculoſas atque in Sacram Scripturam injurias ſententias breviter & ſuccincte *Celeb.* GODOFR. LUDOVICI *Theologus Coburgenſis*, in *Examine Theologico, novæ novi auctoris Franciſci de Cordua anthropologiæ & Dæmonologiæ.*

§. XV.

Inter illos, qui recentiori inprimis ætate operationes Spirituum malorum in hoc mundo in dubium vocarunt, in vulgus jam notus eſt BALTHASAR BEKKERUS, qui in libro **die bezauberte Welt** id omnibus viribus egit, ut negaret, diabolo vim agendi in corpus, aut ſimiles effectus producendi, competere. Dolendum eſt, Famoſum hunc Batavum, impudentiſſimo prorſus conatu, clariſſimis Sacræ Scripturæ teſtimoniis de Spirituum malorum exiſtentia & operationibus caliginem offundere, mirum in modum illa pervertere, atque in alienum ſenſum detorquere. Extiterunt quam plurimi, qui certatim hujus hypotheſes confutarunt, quos diligenter allegat *Grapius* in *Theol. recens concroverſa continuata* c. II. qu. 9. Quibus adde cel. BUDDEUM in *element. Philoſoph. Theoret.* Part. VI. c. II. quod inſcribitur: BEKKERIANISMUS *rejectus:* nec non in *Theſibus ſuis, Cap. VII. §. III.* ubi Sacræ Scripturæ loca quædam à perverſa BEKKERI diſtorſione vindicavit. Conferri etiam poteſt M. GUIL. HENR. **Beckers** *Schediaſma Critico litterarium, hoc anno divulgatum, de controverſiis præcipuis* BALTH. BEKKERO *quondam motis;* ubi in fine farraginem auctorum adjecit, qui BEKKERI ſcriptum refutarunt. Non prætermittendi hoc loco ſunt illi, qui quidem operationes diaboli in hoc mundo concedunt, vel concedere videntur, negant tamen, magos, ſagasque dari, & quidem pacto cum malo genio inito, mira præſtantes.

Refer-

Referendi huc ſunt *P. Pomponatius*, *Reginaldus Scotus*, *G. Naudæus*, *A. Dalenius*, *B. Bekkerus*, *Epiſcopius*, *J. G. Kulmus*, *J. C. Weſtphalus*, aliique plures. Hos inter eminet Illuſtris CHRISTIANUS THOMASIUS, in diſput. de *crimine Magiæ*, ſcriptis, quæ deinceps germanice prodierunt, & inprimis in præfatione, germanico *Websderi* libro jam allegando, præmiſſa. Facem hiſce prætulerunt duo inprimis Angli, ſcriptores in hoc argumento celebres. Nimirum prior JO. WAGSTAFF olim anglico idiomate libellum edidit, qui nuper præmiſſa dedicatione ad Illuſtr. THOMASIUM Germanice verſus & publicatus eſt, cum hac inſcriptione: Gründlich außgeführte Materie von der Hexerey, oder die Meynung derjenigen, ſo da glauben, daß es Hexen gebe, deutlich widerleget, und mit vernünfftigen Anmerckungen erläutert. Halle, 1711. 8. Alterius JO. WEBSTERI librum, pariter ex anglic. in vernaculam noſtram transferri curavit cel. Dn. THOMASIUS, præmiſſa præfatione inſtar Iſagoges Hiſtorico-criticæ in hanc materiam ſub tit. JO. Webſters Unterſuchung der vermeynten und ſo genannten Hexereyen &c. Halle 1719. 4. Non tamen defuerunt viri eruditi, qui hiſce contradixerunt. *Reginaldi Scoti* librum, quem inſcripſit, *detectionem artium magicarum*, ubi crimen magiæ, ſagasque negat, confutavit JOSEPHUS GLANVILIUS, Regi Britanniæ quondam à concionibus aulicis, in libro ex anglico in germanicum ſermonem translato, cum inſcriptione: JOSEPH Glanwills *Sadduciſmus Triumphatus*, oder: Vollkommener und klarer Beweiß von Hexen und Geſpenſtern, oder Geiſter-Erſcheinungen &c. Hamb. 1701. 8. Idem & *Epiſcopium* & *Websterum* l. c. caſtigavit. THOMASII hypotheſes examinarunt bene multi: *Anonymus* in denen unpartheyiſchen Gedancken über die kurtze Lehr-Sätze vom Laſter der Zauberey. M. PETRUS Goldſchmidt im verworf-

ſenen Hexen- und Zauberer-Advocaten. Hamb. 1705. edit. CARL. FRID. ROMANUS *in Schediaſmate polemico, expendente quæſtionem, an dentur ſpectra, magi & ſagæ. Lipſiæ* 1703. & 1717. ex recentiſſimis *Anonymus* in der Unterſuchung vom Kobold. 1719. THOMASII atque WEBSTERI ſententiam defendendam ſibi ſumſit ex recentiſſimis Auctor ſub nomine Gottfried Wahrlieb latens, in der deutlichen Vorſtellung der Nichtigkeit derer vermeynten Hexereyen, und deß ungegründeten Hexen-Proceſſes, nebſt einer gründlichen Beantwortung der unter dem Nahmen eines nach Engelland reyſenden Paſſagiers, unlängſt herauß gekommenen Unterſuchung vom Kobold. Amſt. 1720. in 4. Complures de hoc argumento ſcriptores indicarunt JO. AD. OSIANDER, M. GUIL. HENR. Beckher, atque JO. BEAUMONT in tractatu, quem in linguam germanicam, Halæ, ſuperiori anno tranſtulit THEOD. ARNOLD. von Geiſtern, Erſcheinungen, Hexereyen, und andern Zauber-Händeln.

§. XVI.

Reſtat, ut primis, quod ajunt, digitis attingamus fundamenta illorum, qui operationes ſpirituum in hoc mundo negant. Obvertunt nimirum: eſſentiam Spiritus conſiſtere in cogitatione, adeoque non poſſe concipi, quomodo ſpiritus in materiam & corpus operari, corpus aſſumere, in illo viſibili forma adparere, atque talia, quæ ſpiritibus tribuuntur, edere poſſit. Quicquid itaque de Spirituum apparitionibus, ſpectris, magia &c. narratur, pro commentis otioſorum hominum, aut anilibus fabulis eſſe habendum. Verum falluntur maximopere, qui totam eſſentiam ſpiritus in cogitatione conſtituunt. Hoc eſt πρῶτον ψεῦδος, atque fons erroris ſecus ſentientium, ac præjudicium ex Philoſophia Carteſiana natum,

quod BEKKERUM inprimis, aliosque in errores varios induxit. Etſi enim nullus ſpiritus ſit ſine cogitatione, adeoque facultas cogitandi inter præcipuas ſpiritus proprietates recte referatur, non tamen inde ſequitur, totam ſpiritus eſſentiam cogitatione abſolvi. Nec eſt, quod regerant, non poſſe concipi, quomodo ſubſtantia materiæ expers, in materiam agere, corpusque movere poſſit, adeoque ſpiritum in corpus operari non poſſe. Licet enim modum, quo pacto ſubſtantia immaterialis in corpus agat, ignoremus, res ipſa tamen minime eſt neganda. Quot, quæſo, ſunt phænomena phyſica atque alia, quæ, quo pacto fiant, dici non poteſt. Spiritum qua ſpiritum, abſolute non poſſe operari in corpus, hypotheſis eſt falſiſſima. Sequeretur alias, neque ipſum DEum, qui ſpiritus eſt, poſſe operari in corpus. Hoc admiſſo, omnis operatio DEI in materiam, tandem & ipſa ejus exiſtentia in dubium vocabitur. Rectiſſime itaque hæc hypotheſis proxima ad atheiſmum via, à quibusdam appellatur. Deinde vel animæ noſtræ evidenti exemplo conſtat, ſpiritum agere in corpus, idque pro lubitu movere. Mentem noſtram ſpiritum eſſe, ſeu ſubſtantiam omnis materiæ expertem, operationes ejus immateriales, evincunt. Conf. ſi lubet, diſſ. mea, qua exiſtentia DEI ex natura animæ humanæ ſpirituali demonſtratur. Animam tamen per corpus & in corpore operari, quotidiana experientia edocemur, etſi modum hujus rei nullus Philoſophorum adæquate demonſtraverit. Non hic habet BEKKERUS, niſi quod excipiat: animæ aliam eſſe rationem, cum habeat proprium corpus, & propterea in illud agere poſſit, hasque operationes eſſe notas, à qua vero ad angelos nemo argumentari poſſit, cum corpore ſint deſtituti, adeoque operationes illorum per corpus alienum eſſe ignotas. Sed rationi huic parum roboris ineſt, nihilque probat.

Anima enim æque eſt ſubſtantia ſpiritualis, intellectu & voluntate prædita, ac angeli; non ergo vi eſſentiæ ſpiritualis, de qua hic ſermo, anima magis ullo modo, quam voluntate ſua operari poteſt in corpus, quam angelus. Quodſi itaque nullus ſpiritus in corpus agere poſſet, nec anima ceu ſpiritus poſſet corpus afficere, variosque in illo motus excitare. Quod anima tantum in proprium corpus agat, id inde eſt, quia angelus eſt ſpiritus completus, anima vero ſpiritus incompletus, qui naturaliter ita cum corpore eſt unitus, ut illi non tantum aſſiſtat, ſed illud etiam informet. Idem vero ſapientiſſimus rerum omnium conditor, qui animæ facultatem indidit, proprium corpus movendi, idem & reliquis ſpiritibus facultatem corpora aliena & extra ſe poſita movendi concedere potuit, immo conceſſit.

§. XVII.

Cum negari non poſſit, ſed vel animæ exemplo conſtet, ſpiritibus facultatem corpus movendi, variasque operationes edendi competere, facili jam negotio patebit, illos etiam corpus ad tempus aſſumere poſſe, cum idipſum nihil aliud ſit, quam operationem in materia vel corpore perficere. Diabolus enim per lapſum, naturalem intelligendi potentiam nôn amiſit, ſed rerum naturalium & abditarum eſt peritiſſimus, atque hanc ipſam ſingularem rerum phyſicarum notitiam, per multifariam experientiam, longumque rerum uſum, mirum in modum adauxit; hinc nihil obſtat, quo minus iſte tot mille annorum experientia edoctus artifex corpus ſibi formare, illud ſumma celeritate movere, atque varias in illo operationes producere poſſit. Id equidem non audemus aſſerere, malum Dæmonem corpus aliquod verum, carne & oſſibus conſtans ex ſua eſſentia generare, aut ex nihilo aliquid producere

ducere valere ; nullo tamen argumento idoneo negari poteſt, callidiſſimum hunc artificem vel corpus jam exiſtens animare, vel corpus per artes ſuas ex aëre & elementis, aut alio quodam modo fabricare, variisque modis tale quid repræſentare poſſe. Jam ſi totum corpus, etiam partes corporis, vel ſimilia aſſumere, in corpore adparere, atque viſibili forma ſe conſpiciendum præbere, omnino poteſt. Nec morari nos debent, quæ recentiſſimi quidam celeberrimi THOMASII veſtigia prementes obvertunt: diabolum non poſſe intervertere & mutare vim & ordinem naturæ inviſibilis; adeoque non poſſe corpus aſſumere, atque in illo ſeſe conſpiciendum præbere. Quodſi enim per turbationem ordinis naturæ intelligatur opus, quod ſit contra vel ſupra naturam, negamus, per aſſumtionem corporis aliasque miras diaboli operationes everti plane naturam. Sic verum quidem eſt, diabolum non poſſe naturam inviſibilem facere viſibilem; ſed aſſumtione corporis aërei forte natura ejus inviſibilis ipſa non magis mutatur, quam viſibilis natura corporis mutatione veſtis. Si autem per turbationem hanc naturæ inviſibilis intelligantur turbæ illæ diabolicæ in regno ſuo tenebrarum, quid obſtat, quo minus illas concedamus?

§. XVIII.

Accedit Teſtimonium Scripturæ, quæ diſerte teſtatur, diabolum poſſe corpus aſſumere, atque in illo viſibili forma adparere. Huc refero clariſſimum exemplum illud Pythoniſſæ Endoreæ, quam Rex Saul, cum nulla à DEO reſponſa acciperet, quæſivit, conſuluitque. Hic manifeſtum eſt, malum Dæmonem formam Samuelis aſſumſiſſe, & pro vero Samuele

ſe

ſe venditaſſe. Ipſam Samuelis animam à muliere ex inferis vocatam, Sauli adparuiſſe, nemo facile credet, qui perpendit, animam Samuelis poſt mortem, in beatorum ſedes eſſe translatam, ex quibus, quo pacto artibus magicis excitari, & in terram retrahi potuerit, nemo profecto dixerit. Equidem non deſunt viri & auctoritate & doctrina conſpicui, qui nullam hic maligni ſpiritus operam intercesſiſſe autumant, ſed meras vafræ & callidæ mulieris fuiſſe præſtigias & fraudes contendunt. Ita *Beckerus*, *Dalenius*, *Reg. Scotus*, atque recentiſſimi ſcriptores audacter nimis ſtatuunt, acſi ipſimet totam hanc tragœdiam per ſolam mulierem actam introſpexiſſent, ac toti negotio interfuiſſent. Sed obſtant quam plurima, quo minus res omnis ad impoſturas mulieris, vel fraudum harum architecto, referatur. Corruent iſta omnia, ſi perpendamus, Saulem Regem, ex improviſo ad mulierem illam veniſſe, unde tempus, ad fraudes iſtas diſponendas, illi non eſt permiſſum. Deinde nulla arte humana Samuelis vocem ita imitari potuit, ut non Saul, cui Samuel erat notiſſimus, ſtatim fraudem animadvertere potuiſſet. Et licet concedamus, Saulem in ſumma conſternatione fuiſſe ſuperſtitione faſcinatum; inde tamen non ſequitur, adeo mente captum fuiſſe Saulem, ut non vocem, voci Samuelis ſimilem, à voce diſſimili in ſermone præſertim tam longo, diſcernere potuiſſet. Præterea omnem plane fidem ſuperat, vetulam iſtam rerum civilium ad regnum pertinentium, fuiſſe peritiſſimam, tantaque hanc muliereulam fuiſſe ſagacitate præditam, ut futura prædicere potuerit. Illorum itaque ſententia eſt amplectenda, qui mali dæmonis operam hic interceſſiſſe putant, qui per artes necromanticas evocatus, ſub Samuelis Schemate Sauli imminentia fata prædixit. Certe Orationis ſeries & nexus, ac circumſtantiæ textus

tus id haud obſcure evincunt. Plura addere nolumus, ne falcem in alienam meſſem mittere videamur. conf. JO. MARCKII *diſputationes ſelectas de apparitione Samuelis.* celeb. DEYLINGII *obſervat ſacr.* XVIII. *de Samuele perſonato ad* 1. *Sam.* XXVIII. celeb. BUDDEI *Hiſtor. Eccleſ. V. T.* Period. II. JOH. HENR. HEIDEGGERI *diſſ. de Apparitione Samuelis.*

§. XIX.

In aprico cum ſit poſitum, diabolum in aſſumto corpore apparere, atque viſibili quandoque forma ſeſe manifeſtare poſſe; jam nihil obſtat, quo minus credamus, illum etiam pacta cum hominibus percutere, atque ab illis habitu corporeo & aſpectabili aliquid exigere poſſe. Obvertunt nobis heic diſſentientes: nullum effectum, h. e. uſum hujus pacti eſſe, neque ex parte hominum; neque ex parte diaboli; Non illorum; quod tales homines multo faciliori labore comparare ſibi poſſent, quicquid ex pacto iſto ſperare dicantur vulgo. Sed concedo, nonnunquam nihil utilitatis ex hoc pacto homines habere, & ſæpe ſpe vana à diabolo ludificari, & tamen interdum diabolum ex permiſſione divina, ipſis optata quædam faciliore via tribuere, aſſerere, nihil eſt quod obſtat. Dicunt, nullam eſſe hujus pacti utilitatem ex parte diaboli; quia talia appetens homo jam ſit ejus mancipium, adeoque non opus eſſe pacto. Verum non tamen ita ſunt devincti, quo non facilius ſe liberare poſſint ab ejus poteſtate, cum Deus multo prius gratiam ſuam detrahat homini, diabolo pacto ſe aſſociante, quam aliis non tam frivole ipſum lædentibus. Eo magis itaque ſibi ejusmodi improbos devincit, ne laqueos ejus evadant, ſed ut tandem in deſperationem & æternum exitium perducantur. Præterea utilitas ejus conſiſtit in eo, quod talibus ho-

minibus utatur ad damna aliis inferenda. Etſi quoque ſagarum auxilio dæmon opus non habeat, ut potentiam ſuam exerceat, ut tamen ad voluntatem ſagarum quaſi ſociarum aliis noceat, id ideo facit, ut ipſe animas ſagarum lucretur. Etenim ſi ſolus homini noceat, ſuo periculo id facit; verum ſi à ſagis invitatus & juſſus homines lædat, ſceleris ſocias habere cupit. Taceo, quod multa forſitan poſſit præſtare per homines, quæ non ita commode ipſe ſolus præſtaret. Ideoque etſi ſægæ ipſi nihil præſtent, his tamen de cauſſis, & ut gratiam earum promereatur, ſimulque iis potentiam ſuam oſtentet, & in admirationem apud ipſas veniat, criminis ſocias ſibi adſciſcit. Plura diſſentientium argumenta brevitati ſtudentes jam ſilentio præterimus. *DEO interim, Enti Entium, Spirituum Conditori, ſit Laus & Gloria in ſempiterna Secula.*

* * * * * *
* * *

So wilt DU, werther Freund nun offentlich erweiſen,
Wie Dein bekannter Fleiß voll ſchönſter Hoffnung blüh?
Ein jeder wird mit mir diß Unternehmen preiſen,
Und wünſchen: daß der HERR bekröne Deine Müh.
Fahr fort in Gottesforcht vernünfftig zu ſtudieren,
So wird Belohnung einſt die Arbeit lieblich zieren.

Dieſes wolte ſeinem Lieb-werthen Freund und Vettern nebſt Anwünſchung Göttlicher Gnade und Seegens, zu künfftigen Academiſchen Studiis beyſetzen

Johann Martin Brenckhart,
Ulm. Phil. Studioſus, Opponens.